

REGIONAL UTVECKLINGSSTRATEGI FÖR NORRBOTTEN 2030

GÄLLER FÖR VERKSAMHET

Region Norrbotten

GODKÄNT DATUM

[Godkänt datum]

DOKUMENT-ID

ARBGRP639-1288626497-58

ANSVARIG

Sara Ruthberg, Kenneth Sjaunja

VERSION

0.1

UPPRÄTTAD AV

Sara Ruthberg

Innehållsförteckning

Förord	3
Välkommen till Norrbotten 2030	4
Omvärlden och utmaningar	6
Det här är viktigt för oss i Norrbotten	7
Ett hållbart Norrbotten gör världen bättre	9
Norrbotten ska bli Sveriges mest välkomnande och nytänkande län	10
Effektmål och indikatorer	11
Hög livskvalitet i attraktiva livsmiljöer	14
- Natur, kultur och fritid för alla	20
- Klimat, energi och hållbar konsumtion	22
- Folkhälsa, hälsa och vård	23
Hållbara transporter och tillgänglighet	25
Flexibel och väl fungerande kompetensförsörjning	28
Smarta, hållbara innovationer och entreprenörskap	35
Ett levande verktyg för Norrbottens framtid	41
Källor, rapporter och underlag	44
Röster från Norrbotten	45

Titel: Regional utvecklingsstrategi för Norrbotten 2030
Version: Utkast 01 arbetsdokument. Ansvarig: Anna Lindberg, Region Norrbotten, Avdelningen för regional utveckling.

Regional utveckling skapar vi tillsammans i Norrbotten

Just nu har du den regionala utvecklingsstrategin 2030 på din skärm eller i din hand. Det är ett viktigt och övergripande styrdokument för Norrbottens utveckling och tillväxt, som arbetats fram tillsammans med många engagerade människor och aktörer.

Visionen är att Norrbotten ska bli Sveriges mest välkomnande och nytänkande län. Tillsammans kan vi bygga ett långsiktigt livskraftigt Norrbotten, som snabbt anpassar sig till förändringar i omvärlden och där vi fortsätter att ta tillvara våra unika förutsättningar och möjligheter.

Efter en bred dialog och remissrunda med många inspirerande inspel, fattade regionfullmäktige 2019 beslut om Norrbottens regionala utvecklingsstrategi 2030. Dokumentet är ett ramverk för den levande och inkluderande process som den regionala utvecklingsstrategin ska vara och inspirera till.

Våra gemensamma, övergripande mål är att Norrbotten ska:

- Vara välkomnande, hållbart och attraktivt
- Skapa hållbar tillgänglighet
- Ha en väl fungerande kompetensförsörjning
- Vara innovativt och konkurrenskraftigt

Alltid med hållbarhet, jämställdhet, jämlikhet och mångfald i fokus.

Namnteckning

Välkommen till Norrbotten 2030

Nyårsklockorna ringer den 1 januari 2030. Ett nytt Norrbotten tar steget in i ett nytt decennium.

De senaste tio åren har varit mycket omvälvande för Norrbotten, där visionen om att bli Sveriges mest välkomnande och nytänkande region, utvecklat länet till en mångkulturell och kreativ mötesplats för nya idéer, innovationer och skaparkraft. Där vi välkomnar mångfald, prioriterar jämställdhet och jämlikhet och är på god väg att bygga ett av världens mest hållbara samhällen.

Detta har attraherat många människor från hela världen, framförallt unga som vill skapa sin framtid i Norrbotten. Här finns spännande jobb, skolor, bostäder, ett rikt kulturliv och attraktiva livsmiljöer. Norrbotten är en välkomnande plats där vi uppmuntrar dem som vågar tänka annorlunda och där det finns plats för alla som vill förverkliga sina drömmar. Inte minst unga kvinnor, som tidigare lämnade länet för studier och jobb, men nu har mycket bättre förutsättningar i ett mer jämställt Norrbotten.

Norrbotten är ett föredöme i arbetet med att utveckla en cirkulär ekonomi och bidra till förverkligandet av Agenda 2030, FN:s globala hållbarhetsmål, den mest ambitiösa överenskommelsen för hållbar utveckling som världens ledare någonsin antagit. Här kontrolleras klimatförändringarna nu via de små satelliter som kontinuerligt skjuts upp från Esrange utanför Kiruna. Norrbotten har på så vis stärkt sin roll som Europas rymdcentrum, vilket gjort oss till en av de viktigaste aktörerna i utvecklingen av Arktis.

Samerna, Europas enda urbefolkning, lever i Sápmi, det stora landområde som sträcker sig över de nordligaste delarna av Sverige, Norge, Finland och ryska Kolahalvön. Samerna är med sitt språk, kultur- och näringsliv samt gränsöverskridande samarbete, en viktig del i Norrbottens historia och framtid. Sametinget är en stark och drivande aktör i länets utveckling. Norrbotten har flera nationella minoriteter och minoritetsspråk, som alla bidrar till att bygga ett starkt mångkulturellt och inkluderande län.

Norrbotten är en fjärdedel av Sveriges yta och en av de viktigaste utmaningarna under 2020-talet var att skapa ett tryggt och attraktivt samhälle med god service i hela länet. Vi har ställt om hälso- och sjukvården till en mer nära vård med digitala lösningar i världsklass. En vård som utgår från att möta patienten i sin livsmiljö och där samhället stöttar norrbottningarna till hälsosamma levnadsvanor genom hela livet. Det har också skapat många intressanta jobb.

Norrbottnen är dessutom ett föredöme i utvecklingen av hållbara samhällen i glesbygd, tack vare Sveriges bästa bredbandstäckning och Luleå tekniska universitets starka forskning på digitala lösningar för välfärd i glesbefolkade regioner. Det möjliggör även arbetet med att stimulera utvecklingen i hela länet, där allt fler teknikvana och ständigt uppkopplade norrbottningar använder digitala tjänster dygnet runt.

Norrbottens näringsliv har i mer än 100 år dominerats av våra världsledande, naturbaserade näringar, som också starkt bidragit till Sveriges välfärd. Omställningen mot ett bredare näringsliv har tagit fart, vilket minskat vår sårbarhet för konjunktursvängningar och brist på förädlingsbara råvaror. Vi tar nu tillvara fler av länets unika förutsättningar och resurser, vilket bidrar till många nya hållbara affärsidéer och företag.

I Norrbotten pågår flera betydelsefulla insatser för att Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland, vilket regeringen beslutade år 2017. LKAB har beslutat att bygga världens första fossilfria gruva och stärkt sin internationella konkurrenskraft genom nya, hållbara lösningar för att minimera påverkan på miljön. Och tillsammans med SSAB och Vattenfall driver man nu en världsunik pilotanläggning för fossilfritt stål.

Luleå tekniska universitets starka kompetenser inom rymd, design, digitalisering och artificiell intelligens, AI, har skapat en internationellt konkurrenskraftig undervisnings- och forskningsmiljö. Här analyseras stora datamängder för att möta globala utmaningar inom näringslivet och offentliga verksamheter. Det lockar studenter och forskare från hela världen, som också hittar intressanta jobb i Norrbotten, som nu har världens största och mest energieffektiva datacenter.

Näringslivet i Norrbotten har blivit starkare och tagit till sig digitaliseringens möjligheter. Entreprenörer, företag och internationellt kapital samlas i Norrbotten och nya företag blomstrar. Inte minst inom våra kulturella och kreativa näringar, där besöksnäringen och Swedish Lapland är en världsledande turistdestination, baserad på vår unika natur och vildmark.

Norrbotten har alltid varit ett internationellt län och vi har utvecklat vår gränsöverskridande samverkan och kommunikation i alla väderstreck. År 2030 är vi ännu närmare världen, tack vare stora och viktiga infrastruktur-satsningar. Norrbotniabanan är på god väg mot Luleå, dubbelspår på Malm-banan och sjöfartssatsningen på Malmporten är redan på plats. Tågpendling är en självklar del av resandet och vi kan enkelt ta tåget till Uleåborg i Finland. Vi har även en väl fungerande och hållbar kollektivtrafik i hela länet.

Allt detta hade inte varit möjligt utan en mycket bredare samverkan i hela Norrbotten. Vi har en mer lyhörd, ödmjuk och öppen dialog och samhandlar för Norrbottens bästa, där alla norrbottningars röst kommer till tals. Inte minst de ungas röster, som är viktiga för resan mot framtiden.

Omvärlden och utmaningar

- det okända är det nya normala

Norrbottnens och Sveriges framtid avgörs av hur världen kommer att utvecklas de närmaste decennierna. Utvecklingen är i allra högsta grad osäker och händelser i vår omvärld; snabba tekniskskiften eller politiska omvälvningar kan snabbt få direkta effekter för oss i Norrbotten.

Den globala konkurrensen ökar och det är bara de mest framgångsrika och attraktiva platserna som växer, lockar investerare, skapar nya jobb och lockar människor. Här är det också ”livet mellan husen” – väl fungerande infrastruktur, såväl fysisk som digital, och naturliga, säkra, trygga boendemiljöer och mötesplatser, som avgör var man bosätter sig.

Megatrender är de stora förändringar som påverkar oss alla, vare sig vi vill det eller inte. De är starka, omvälvande krafter, har en global räckvidd och en djupgående påverkan på vår framtid, ekonomi, kultur och alla delar av samhället. Dem måste vi förhålla oss till i vårt omvärldsarbete för att kunna göra viktiga vägval inför framtiden.

De fem stora megatrenderna¹ är:

- Klimat- och miljöutmaningar, som en direkt konsekvens av våra konsumtions- och produktionsmönster
- Demografiska förändringar och urbanisering, där människor blir allt äldre och allt fler bor i städer
- Digitaliseringen, av i stort sett alla varor, tjänster och relationer
- Globalisering med en ökad rörlighet av människor, tjänster, kapital och information som går över alla landsgränser
- Individualismen går före gruppen, vilket skapar behov av skraddarsydd lösningar för varje individ, men samtidigt ställer krav på individens förmåga att ta ansvar och fatta egna beslut

Megatrenderna och de snabba omvärldsförändringarna skapar nya spelregler och förutsättningar för näringslivet och våra samhällen. Därför måste vi tänka nytt och längre genom att arbeta med olika scenarier.

Vi kan inte bara lita på prognoser som beskriver den nära framtiden. Genom att omvärldsspana och fånga svaga signaler, kan vi skapa handlingsberedskap och flera framtidsbilder att diskutera - de tänkbara, möjliga och önskvärda.

Vi måste vänja oss vid att det okända är det nya normala.

¹ *Future Shaping – moving beyond prediction*. Dr Angela Wilkinson, Strategic Foresight Expert. Se hennes föredrag på norrboten.se/rus

Det här är viktigt för oss i Norrbotten

I arbetet med den regionala utvecklingsstrategin och de dialoger som genomförts i länet, har vikten av gemensamma utgångspunkter för Norrbottens utveckling blivit allt tydligare. Strategin, det framtida genomförandet och alla beslut som tas ska hänga ihop, från vision till åtgärder. Allt för norrbottningarnas bästa, idag och i morgon.

Processen och utvecklingsarbetet ska också vara inkluderande, öppet, stärka medborgarnas tillit och förtroende och framförallt - inspirera till fortsatt dialog och samhandling om Norrbottens utveckling och framtid.

Jämställdhet är en nödvändighet

Jämställdhet är en grundläggande rättighet och en nödvändighet för att Norrbotten ska utvecklas, där vi måste öka kunskapen om hur prioriteringar och beslut faktiskt påverkar jämställdheten i samhället. Och framförallt använda kunskapen för att genomföra förändringar. Det övergripande målet är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv. Det handlar bland annat om makt, inflytande, hälsa, arbete, sociala normer och kulturella förväntningar. Ökad jämställdhet bidrar till ekonomisk tillväxt, då kvinnors och mäns samlade kompetenser, talang, kreativitet och entreprenörskap tas tillvara på arbetsmarknaden.

Social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet

I arbetet med att utveckla Norrbotten tar vi ansvar för social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet, hörnstenar i Agenda 2030, FN:s globala hållbarhetsmål. Vi arbetar aktivt för att bidra till de högt ställda målen för den nationella klimat-, miljö- och energipolitiken, där Sverige år 2050 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser i atmosfären.

Barn och unga i fokus

Alla barn och unga har rätt till en trygg, säker och jämlik uppväxt och deras uppväxtvillkor är grundläggande för att vi ska nå folkhälsomålet. Vi utgår från FN:s barnkonvention om barnets rättigheter utifrån ett barnperspektiv och barnets eget perspektiv. Alla barn och unga ska ha goda förutsättningar att gå vidare till studier och arbete och kunna ta tillvara sina egna unika möjligheter. Alla unga ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

Mångfald och integration skapar tillväxt

Utrikesfödda och nyanlända innebär möjligheter för länet och bidrar till att lösa de stora utmaningarna med kompetensförsörjning. Utrikesföddas position på arbetsmarknaden måste stärkas och de måste snabbare etableras i samhället. Alla aktörer i Norrbotten måste samverka för en positiv utveckling med anpassade utbildningar, snabbspår till bristyrken och en väl fungerande integration.

Nationella minoriteter och urfolk är en unik tillgång

Nationella minoriteter och urfolk är en unik tillgång i Norrbotten. Det är av stor betydelse att stödja deras kultur, språk, historia och näringar. Samerna är Europas enda urbefolkning. Övriga nationella minoriteter² är tornedalingar, sverigefinnar, romer och judar. De nationella minoritetsspråken är samiska, meänkieli, finska, romani chib och jiddisch.

Goda möjligheter till utveckling i hela länet

Goda möjligheter till utveckling och tillväxt måste finnas både i våra städer och landsbygder. Norrbotten ska inte dras isär. Alla kommuner ska kunna erbjuda sina invånare bra välfärdstjänster, service och intressanta jobb. Det är en förutsättning för att skapa attraktiva och långsiktigt hållbara livsmiljöer i hela länet. God tillgänglighet, bättre samverkan och samordning av samhällsservice samt en kontinuerlig samverkan mellan aktörer är nödvändig för att hela Norrbotten ska leva.

Norrbotten ska leda utvecklingen i Arktis

Nya transportleder och handelsvägar, råvarutillgångar, känslig miljö och det förändrade säkerhetspolitiska läget, gör Arktis högintressant för EU. Norrbotten ska profilera och positionera sig som en konkurrenskraftig, hållbar och innovativ arktisk region. Tillsammans med övriga regioner inom Arktis finns goda möjligheter till en starkare samverkan för att tillsammans utveckla en hållbar tillväxt i Arktis.

Ett digitaliserat Norrbotten blir ännu starkare

Digitaliseringen och den snabba utvecklingen inom artificiell intelligens, AI, har på kort tid förändrat tillvaron för företag och människor i hela världen, så även i Norrbotten. Digitaliseringen går på djupet av alla delar i samhället: civilsamhället, offentlig sektor och industrin. Utvecklingen går fort och Norrbotten har goda möjligheter att ta täten, bland annat tack vare Luleå tekniska universitets världsledande forskning och kompetenser. Förmågan att dra nytta av digitaliseringens möjligheter är avgörande för regionens utveckling och bidrar till attraktiva jobb inom offentlig sektor och andra verksamheter.

Internationella samarbeten behövs

Norrbotten är unikt i Sverige med två landsgränser och har en lång tradition av internationella samarbeten i alla väderstreck. Det blir än viktigare i den snabba globala utvecklingen och konkurrensen, där det bara är det mest framgångsrika och attraktiva platserna som växer, skapar nya jobb och lockar investerare och människor. Därför är det viktigt att vi fortsätter att ingå i internationella samarbetsorganisationer, forskningssamarbeten och företagsnätverk, för att skapa och upprätthålla strategiska allianser kring arbetet med Norrbottens utveckling och framtid.

² Samer, tornedalingar, sverigefinnar, romer och judar är nationella minoriteter.

Ett hållbart Norrbotten gör världen bättre

Den 25 september 2015 antog FN:s medlemsländer Agenda 2030, som inrymmer de globala målen för hållbar utveckling. Det är den mest ambitiösa överenskommelsen för hållbar utveckling som världens ledare någonsin har antagit.

I begreppet hållbar utveckling integreras de tre perspektiven: social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet. FN slår fast att vi är den första generationen som kan utrota fattigdomen, och den sista som kan bekämpa klimatförändringarna.

Region Norrbotten, Länsstyrelsen och Norrbottens Kommuner har även skrivit på en avsiktsförklaring om att bidra till att Agenda 2030 kan genomföras. Det innebär att man:

- främjar, direkt eller indirekt, genomförandet inom ramen för ordinarie verksamheter
- bidrar till genomförandet med kompetens, kunskap och våra nätverk
- upprättar en årsplan för det gemensamma arbetet
- sprider information om Agenda 2030 i egna organisationer och nätverk

I den regionala utvecklingsstrategin tar vi ansvar för Agenda 2030 genom att integrera social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet i våra insatsområden, effektmål, indikatorer och förslag till åtgärder.

Vi behöver dessutom bli bättre på att utveckla en mer cirkulär ekonomi i Norrbotten; ett kretslopp av material, produkter och tjänster där vi gör mer med mindre. Det görs genom att återanvända, reparera, återvinna, uppgradera, hyra och dela. Samtidigt som allt görs på ett sätt som är giftfritt, resursnålt, klimatsmart och som inte skadar människor, djur, natur, vatten eller luft.

En cirkulär ekonomi skapar också möjligheter till tillväxt samt nya typer av jobb och företag i hela Norrbotten, där resurssnåla och giftfria företag har starka konkurrensfördelar.

Allt för att vi tillsammans, alla norrbottningar, ska kunna bidra till ett bättre Norrbotten och en bättre värld.

Norrbotten ska bli Sveriges mest välkomnande och nytänkande län

Den regionala utvecklingsstrategin beskriver hur Norrbotten ska utvecklas. Region Norrbotten har fått uppdraget som regionalt utvecklingsansvarig från regeringen, där målet är utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional utvecklingskraft. Visionen är att Norrbotten ska bli Sveriges mest välkomnande och nytänkande län. För att komma dit behöver vi arbeta med många saker och framförallt göra det tillsammans i hela länet. Alltid med hållbarhet, jämställdhet, jämlikhet och mångfald i fokus.

Övergripande mål:

Vi vill att Norrbotten ska:

- Vara välkomnande, hållbart och attraktivt
- Skapa hållbar tillgänglighet
- Ha en väl fungerande kompetensförsörjning
- Vara innovativt och konkurrenskraftigt

För att beskriva vägen dit, har vi valt dessa prioriterade insatsområden med effektmål och indikatorer:

- Hög livskvalitet i attraktiva livsmiljöer
- Hållbara transporter och tillgänglighet
- Flexibel och väl fungerande kompetensförsörjning
- Smarta, hållbara innovationer och entreprenörskap

Region Norrbotten samordnar, med den regionala utvecklingsstrategin som utgångspunkt, arbetet med länets regionala utveckling. Tillsammans med andra aktörer behöver vi gemensamt stärka Norrbottens position i nationella och internationella sammanhang genom aktivt påverkansarbete, strategiska allianser, nätverkande och samarbeten på internationell, nationell och mellanregional nivå.

Den regionala utvecklingsstrategin lägger en grund för det gemensamma arbetet med att utveckla länet och bygger på en genomgripande analys av Norrbottens särskilda förutsättningar för en hållbar regional utveckling och tillväxt.

Strategin tar sin utgångspunkt i ett antal utmaningar och landar i en gemensam målbild för hur vi vill att Norrbotten ska vara och utvecklas till år 2030. Stor vikt läggs på beskrivningar hur vi vill att det ska vara i Norrbotten och hur vi ska komma dit. På så vis skapar vi en tydlig bild av målet och vägen och får en gemensam rörelse framåt.

Effektmål 2030 och indikatorer

Hög livskvalitet i attraktiva livsmiljöer

Effektmål 2030	Indikatorer
<i>En livskraftig region</i>	Vi ska vara minst 260 000 invånare i Norrbotten och verka för att andelen kvinnor och män, unga kvinnor och män (17-24 år) är i samma nivå med riket. <u>Nuläge 2017:</u> Antal medborgare i Norrbotten 251 295, varav kvinnor: 48,8 %, män: 51,2 %, unga kvinnor 43,7 %, unga män 56,3 %. Riket: Antal medborgare 10 120 242, varav kvinnor: 49,8 %, män: 50,2 %, unga kvinnor 47,82 %, unga män 52,18 %
<i>Attraktivt boende och närmiljö</i>	För att möta länets bostadsbehov behöver Norrbotten bygga minst 1500 bostäder per år. <u>Nuläge 2016:</u> 1144
<i>Begränsad miljö-påverkan</i>	<ul style="list-style-type: none"> Inga nettoutsläpp av växthusgaser 2045 (max 15 % kvar kan hanteras via kompensatoriska åtgärder). <u>Nuläge 2016:</u> 5,8 miljoner ton Växthusgasutsläpp från inrikes transporter ska minska med minst 70 % senast år 2030 (jmf 2010) <u>Nuläge 2016:</u> 630 tusen ton 50 % effektivare energianvändning 2030 (tillförd energi/BRP-krona) <u>Nuläge 2016:</u> 10 % effektivare än 2005 100 % förnybar elproduktion 2040 <u>Nuläge 2015:</u> 97 %, troligen ingen större förändring till 2016
<i>Ökad delaktighet och grundläggande samhällsservice</i>	År 2025 ska 98 % av alla hushåll och företag ha tillgång till 1Gbit/s. År 2025 ska övriga 2 % av hushåll och företag ha tillgång till 100 Mbit/s. <u>Nuläge 2017:</u> 75 % ³ .
<i>God, jämlik och jämställd hälsa</i>	Ohälsotalet ⁴ för kvinnor och män 16-64 år ska minska och ligga på högst 25 %. Jämställdhet mellan könen ska eftersträvas. <u>Nuläge 2017:</u> Totalt: 28,8 %. Kvinnor: 35,1, män: 23,1 %. Riket: Totalt: 26,2 %. Kvinnor: 31,6 % män: 20,9 %

³ Tillgång till, inklusive absolut närhet till bredband via fiber

⁴ Ohälsotalet innebär måttet på utbetalda nettodagar sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning och aktivitetsersättning

Hållbara transporter och tillgänglighet

Effektmål 2030	Indikatorer
<i>Norrboten ska bli bättre på att möta förväntningarna på tillgänglighet</i>	<ul style="list-style-type: none"> Andelen resande med kollektivtrafik ska öka till 25 % år 2030. <p><u>Nuläge 2017</u>: 10 %</p> <ul style="list-style-type: none"> Andel av befolkningen som når centralort inom 60 minuter med bil respektive kollektivtrafik. <p><u>Nuläge</u>: Aktuell data tas fram 2019.</p>
<i>Norrboten ska ställa om transporterna för ett mer hållbart samhälle</i>	<p>Andelen lassat/lossat gods med lastbil ska minska och överföras till järnväg och sjöfart.</p> <p><u>Nuläge 2017</u>: 32 957 000 ton.</p>

Flexibel och väl fungerande kompetensförsörjning

Effektmål 2030	Indikatorer
<i>Goda försörjningsmöjligheter</i>	<ul style="list-style-type: none"> Andelen sysselsatta nattbefolkning⁵, 20–64 år ska vara väl över 80 %. Jämlikhet mellan grupper och jämställdhet mellan könen ska eftersträvas. <p><u>Nuläge 2017</u>: Totalt: 81,5 %. Inrikes födda kvinnor: 83,9 %, inrikes födda män: 84,3 %. Utrikes födda kvinnor: 66,3 %, utrikes födda män: 62 %. Riket totalt: 79,1 %. Inrikes födda kvinnor: 83,8 %, inrikes födda män: 84,9%. Utrikes födda kvinnor: 58,9 %, utrikes födda män: 64,8 %. <ul style="list-style-type: none"> Andel som uppnår behörighet till gymnasieskolan i alla ämnen ska vara över 80 %. Jämställdhet mellan könen ska eftersträvas. <p><u>Nuläge 2017/2018</u>: Totalt: 77,2 %, kvinnor: 81,6 %, män: 73,3 %. Riket totalt 75,6 %, kvinnor: 79 %, män: 72,5 %.</p> <ul style="list-style-type: none"> Andel elever som fullföljt gymnasieskolan⁶ med examen inom 4 år ska vara väl över 80 %. Jämställdhet mellan könen ska eftersträvas. <p><u>Nuläge 2017</u>: Totalt: 81 %, kvinnor: 81 %, män: 81 %. Riket totalt 79,5 %, kvinnor: 82,3 %, män: 76,8 %.</p> </p>

⁵ Nattbefolkning - förvärvsarbetande personer som är folkbokförda i Norrbotten

⁶ Andel med examen från både högskoleförberedande program och yrkesprogram

	<ul style="list-style-type: none"> Lönesumman⁷ för kvinnor och män ska växa mer än för riket i genomsnitt. <u>Nuläge 2017</u>: Kvinnor: 179 225 kr, män: 228 559 kr. Riket: Kvinnor: 181 997 kr, män: 237 730 kr. Andel i befolkningen 25–64 år med minst tvåårig eftergymnasial utbildning ska ligga väl över 40 %. Jämställdhet ska eftersträvas. <u>Nuläge 2017</u>: Totalt: 35,9 %, kvinnor: 43,8 %, män: 28,7 %. Riket totalt: 42,5, kvinnor: 48,2 %, män: 37,0 %.
<i>Förbättrad kompetensförsörjning</i>	<ul style="list-style-type: none"> Andel arbetsgivare i privat sektor som upplevt arbetskraftsbrist de senaste 6 månaderna ska minska. <u>Nuläge 2018</u>: 39 % Andel arbetsgivare i offentlig sektor som upplevt arbetskraftsbrist de senaste 6 månaderna ska minska. <u>Nuläge 2018</u>: 63 %

Smarta, hållbara innovationer och entreprenörskap

Effektmål 2030	Indikatorer
<i>Stärkt entreprenörskap och företagande</i>	Minst 1700 nya företag per år med en överlevnadsgrad på mer än 75 % efter 3 år. <u>Nuläge 2016</u> : 1484
<i>Ökad exportförmåga</i>	Andel av små- och medelstora företag (SMF) som exporterar produkter och tjänster ska öka till 23 %. <u>Nuläge 2016</u> : 17 %
<i>Högre förnyelsegrad</i>	Andel av SMF som investerar i forskning- och utveckling (FoU) ska öka till 10 %. <u>Nuläge 2017</u> : 2 %
<i>Minskad obalans i könsfördelning hos SMF</i>	Antal kvinnor som arbetar på ett SMF ska öka till 30 procent. <u>Nuläge 2017</u> : 17 procent.
<i>Sänkta trösklar för "små" projekt</i>	Antalet experimentella ⁸ projekt ska öka till tio per år. <u>Nuläge 2017</u> : 0
<i>Främja öppen innovation</i>	Antal öppna innovationsplatser ska öka till tio per år. <u>Nuläge 2017</u> : 0

⁷ Lönesumma: sammanlagd bruttolön inklusive värdet av skattepliktiga förmåner enligt kontrolluppgifterna

⁸ Experimentella projekt: är ett arbetssätt att testa nya idéer, om idén fungerar eller inte fungerar, och blir inte utfallet som man önskat så går man vidare till nästa idé som kan generera affärer – trial and error processer dvs. små Micro projekt som ökar innovationstakten i Norrbotten

Hög livskvalitet i attraktiva livsmiljöer

Effektmål 2030	Indikatorer
<i>En livskraftig region</i>	Vi ska vara minst 260 000 invånare i Norrbotten och verka för att andelen kvinnor och män, unga kvinnor och män (17-24 år) är i samma nivå med riket. <u>Nuläge 2017:</u> Antal medborgare i Norrbotten 251 295, varav kvinnor: 48,8 %, män: 51,2 %, unga kvinnor 43,7 %, unga män 56,3 %. Riket: Antal medborgare 10 120 242, varav kvinnor: 49,8 %, män: 50,2 %, unga kvinnor 47,82 %, unga män 52,18 %
<i>Attraktivt boende och närmiljö</i>	För att möta länets bostadsbehov behöver Norrbotten bygga minst 1500 bostäder per år. <u>Nuläge 2016:</u> 1144
<i>Begränsad miljö-påverkan</i>	<ul style="list-style-type: none"> Inga nettoutsläpp av växthusgaser 2045 (max 15 % kvar kan hanteras via kompensatoriska åtgärder). <u>Nuläge 2016:</u> 5,8 miljoner ton Växthusgasutsläpp från inrikes transporter ska minska med minst 70 % senast år 2030 (jmf 2010) <u>Nuläge 2016:</u> 630 tusen ton 50 % effektivare energianvändning 2030 (tillförd energi/BRP-krona) <u>Nuläge 2016:</u> 10 % effektivare än 2005 100 % förnybar elproduktion 2040 <u>Nuläge 2015:</u> 97 %, troligen ingen större förändring till 2016
<i>Ökad delaktighet och grundläggande samhällsservice</i>	År 2025 ska 98 % av alla hushåll och företag ha tillgång till 1Gbit/s. År 2025 ska övriga 2 % av hushåll och företag ha tillgång till 100 Mbit/s. <u>Nuläge 2017:</u> 75 % ⁹ .
<i>God, jämlik och jämställd hälsa</i>	Ohälsotalet ¹⁰ för kvinnor och män 16-64 år ska minska och ligga på högst 25 %. Jämställdhet mellan könen ska eftersträvas. <u>Nuläge 2017:</u> Totalt: 28,8 %. Kvinnor: 35,1, män: 23,1 %. Riket: Totalt: 26,2 %. Kvinnor: 31,6 % män: 20,9 %

Utmaningar och åtgärder

Norrbotten är ett stort län med en fjärdedel av Sveriges yta och vi är 251 295¹¹ norrbottningar, 2,5 procent av landets befolkning. Norrbottens unika

⁹ Tillgång till, inklusive absolut närhet till bredband via fiber

¹⁰ Ohälsotalet innebär måttet på utbetalda nettodagar sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning och aktivitetsersättning

¹¹ Folkmängd 2017-12-31 enligt SCB.

kvaliteter med stad och land, starkt arbetsliv, natur och kultur kan locka fler att flytta till Norrbotten. Om länets kommuner, näringsliv och regionala aktörer kraftsamlar för en ökad befolkning, finns det stora möjligheter att nå målet, minst 260 000 norrbottningar till 2030.

Vi behöver bli fler norrbottningar och skapa en attraktiv och livskraftig region för oss som redan bor här, och för dem vi vill ska flytta hit från resten av Sverige och världen. Här behöver länets aktörer arbeta tillsammans för ökat arbetsmarknadsutbud, ökad livskvalitet och goda möjligheter till attraktiva boenden.

En av de allra största utmaningarna är att få unga kvinnor att välja Norrbotten. Här måste vi bli bättre på att erbjuda attraktiva utbildningar, intressanta jobb, en stimulerande fritid och ett mer jämställt län, där unga kvinnor vill bygga sin framtid.

Vår viktigaste målgrupp är kvinnor och män upp till 35 år. Det är då människor är mest rörliga för att välja ny bostadsort och bilda familj. Efter 35-årsåldern avtar benägenheten att flytta och många blir kvar där man väl bostatt sig. Vi vill att detta ska vara i Norrbotten.

Berätta om Norrbotten

Norrbottens fördelar behöver kommuniceras för att locka nya invånare, där vi erbjuder livsmiljöer som kombinerar bra boende med intressanta jobb, väl fungerande service, omsorg och aktiv fritid. Här behövs fler ambassadörer för länet, både företag och människor, som alla bidrar till att attrahera nya norrbottningar, genom att berätta om och visa upp rätt bild av Norrbotten. Vi behöver också ett aktivt påverkansarbete mot beslutsfattare på alla nivåer för att kommunicera hur ett ännu starkare Norrbotten bidrar till Sveriges och Europas utveckling.

Förslag till åtgärder

- Stärk Norrbottens varumärke genom att bygga stolthet, förmedla kunskap och berättelser om länets förutsättningar och attraktivitet
- Utveckla samarbete mellan näringsliv, akademi, offentlig sektor och civilsamhället för att få fler studenter att välja Norrbotten för studier och arbete.

Öka bostadsbyggandet

I Norrbotten behövs fler bostäder. För att skapa bättre förutsättningar för allmännyttan och privata bostadsbolag att bygga mer, krävs ett enat Norrbotten. Där vi strategiskt prioriterar byggande, bostadsväxling och att det finns bostäder för alla. Framgången bygger på att vi lyfter upp Norrbottens unika värden och möjliggör bostäder för alla i hela länet.

Förslag till åtgärder

- Påverka nationell nivå att hitta flexibla möjligheter för byggande i attraktiva och strandnära lägen

Norrlands största arbetsmarknadsregion

Luleåregionen¹², med cirka 173 000 invånare, är den största arbetsmarknadsregionen norr om Uppsala och av stor vikt för hela länets utveckling och tillväxt. Andra starka och viktiga centra är Malmfälten, Arvidsjaur och Arjeplog samt östra Norrbotten. Det behövs ett fördjupat samarbete mellan länets samtliga kommuner, så att tillväxten kommer alla till godo. Här är det viktigt med ett prestigelöst arbetssätt där man delar med sig av framgångsrika lösningar, metoder och kunskap – och där länets kommuner står enade och hjälper varandra inom olika områden.

I utvecklingsarbetet är det även viktigt att alla arbetsmarknadsregioner i länet utvecklar möjligheten att bo på en ort och arbeta på en annan. Det handlar om att skapa komfortabla, hållbara och effektiva pendlingsresor i hela Norrbotten.

Urbanisering, att städerna växer, är en av de starkaste trenderna i världen och i Sverige är trenden starkast inom hela EU. Gemensamt för de regioner som växer mest är att de har ett regionalt centrum som erbjuder en stark arbetsmarknad, goda kommunikationer och infrastruktur, mötesplatser och service och innovationskraft.

Norrbotten erbjuder närhet till boende, idrott och fritid, natur- och kulturupplevelser, arbete och utbildning – en attraktiv livsmiljö för många människor. Genom en framsynt planering som inkluderar hela länet har Norrbotten goda förutsättningar att utvecklas till ett hållbart och livskraftigt län.

Förslag till åtgärder

- Utveckla de regionala nätverken för att stärka Norrbottens attraktionskraft och tillväxt
- Utveckla länets arbetsmarknadsregioner för ökad attraktivitet och förenklat resande
- Främja samarbeten och samordning av resurser över läns- och landsgränser

Norrbotten behöver levande landsbygder

Potentialen i våra landsbygder är stor. I Norrbotten finns många områden med höga natur- och kulturvärden och ett starkt näringsliv, som utgår från

¹² Luleåregionen är en lokal arbetsmarknadsregion som bygger på statistik om arbetspendling över kommungränser, dvs. om en person bor i en kommun och arbetar i en annan. Källa för statistiken är SCB:s registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS). Luleåregionen innefattar Boden, Kalix, Luleå, Piteå, Älvsbyn och Övertorneå, enligt SCB:s statistik för 2017.

platsbundna resurser, viktiga för hela Sveriges tillväxt. Besöksnäring och testverksamhet har en stark utveckling i våra landsbygder.

Det sker en viss stabilisering av landsbygds kommunernas befolkningsutveckling, främst omkring tätorter. En orsak är att människor gärna bor nära en tätort, med landsbygdens kvaliteter och bra kommunikationer.

Norrbottnens landsbygder har goda förutsättningar att utvecklas. Då behövs bättre samordning av samhällsservice och näringsliv för ökad effektivitet och hushållning av resurser. Tillsammans med digital kommunikation och ett fungerande transportsystem är detta av största vikt för att fler människor ska bosätta sig på landsbygden.

Tillgänglighet till olika typer av service är en förutsättning för hållbar regional tillväxt och utveckling i alla delar av landet. Viss service kan skötas på distans och kräver då väl fungerande mobiltäckning och tillgång till bredband. Andra serviceformer kräver fysiska besök på serviceställen. Då blir det centralt var servicestället lokaliseras och hur transportsystemet fungerar.

Förslag till åtgärder

- Öka samordningen mellan olika samhällsfunktioner i länet, exempelvis transporter, service och välfärd
- Verka för förbättrad tillgänglighet mellan länets orter
- Kartlägg mobiltäckningen i hela länet och förbättra täckningen där det finns behov

Norrbotten ska ha smarta och hållbara samhällen

Norrbotten är spännande på många sätt och kan bli världsledande på att bygga hållbara, attraktiva samhällen i kallt klimat. Det hållbara samhället byggs med hög kvalitet i arkitektur, form och design med energieffektivitet, miljövänligt byggande och där vi använder, utvecklar och bevarar våra natur- och kulturvärden i länet.

Hela Norrbotten bör ha tillgång till infrastruktur som medger snabbt bredband, stabila mobila tjänster och som stödjer digitalisering. För ett modernt samhällsbygge är infrastruktur en förutsättning och digitalisering är beroende av en fungerande infrastruktur. Den omfattar allt från (hårda) fysiska ledningar till (mjuka) logiska system för trafikhantering. Hård infrastruktur är bland annat kablar, master och basstationer, det vill säga det som transporterar data. Mjuk infrastruktur är bland annat lagar, standarder, begrepps användning och internetprotokoll, det vill säga det som gör att data kan utbytas.

Attraktiva livsmiljöer skapas där det finns ett brett utbud och en hög variation av upplevelser, tjänster och service. Ett robust och väl utvecklat region- och stadsnät är en förutsättning för att lyckas med den digitala omställningen där norrbottningarna kan ta del av och använda service och nya tjänster på

helt nya sätt. Samarbete över kommungränserna, digitalt och fysiskt, är en viktig framgångsfaktor.

Förslag till åtgärder:

- Utveckla smarta samhällen genom digitalisering.
- Stimulera lösningar för en hållbar utveckling och en ekonomi som bygger på kretslopp – en cirkulär ekonomi
- Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer.

Satsa på trygga miljöer

Att kunna röra sig tryggt och fritt är viktigt för norrbottningarnas välbefinnande. Våra byggda och offentliga miljöer ska vara tillgängliga för alla och upplevas trygga, belysta och tilltalande. Vi behöver också bygga samhällen som stimulerar möten mellan människor. Det är i de personliga mötena som tolerans, kreativitet och innovation skapas mellan unga, gamla, kvinnor, män och utlandsfödda.

Förslag till åtgärder

- Skapa nya former av mötesplatser för utvecklat socialt samspel mellan människor.
- Bygg bort otrygga miljöer

Fysisk planering på kommunal och regional nivå

Det regionala utvecklingsansvaret finns nu på en enhetlig nivå i hela Sverige, vilket skapar förutsättningar och nya möjligheter att stödja och hjälpa kommunerna i deras planering. Det nya planeringslandskapet kräver att kommuner, regioner och stat samarbetar mer för att lösa frågor om bland annat bostadsförsörjning, kollektivtrafik, infrastruktur, natur- och kulturmiljöer och jordbruksmark. Här kan frågor lyftas i ett större regionalt perspektiv och över kommungränser, för att tillsammans hitta fler samordningseffekter och smartare prioriteringar.

Förslag till åtgärder

- Skapa metoder för samverkan, samordning och samhandling kring mellankommunala frågor mellan kommun, region och stat.
- Stimulera dialog om hur den fysiska planeringen och andra utvecklingsinsatser kan bidra till ett ökat samspel mellan länets tätorter och landsbygder
- Skapa en strukturbild för Norrbotten, som kopplar samman den regionala utvecklingsstrategin med kommunernas översiktsplaner

Tidig dialog och samordning

Det uppstår ofta avvägningar mellan olika intressen i Norrbotten. Det kan handla om viljan att växa ekonomiskt och befolkningsmässigt, men samti-

digt belasta miljön mindre. Det kan också handla om att ta hänsyn till hur människor vill bo samtidigt som man vill effektivisera den offentliga servicen och minska resandet med bil. För att ge näringslivet optimala förutsättningar för tillväxt och utveckling, samtidigt som viktiga natur- och kulturvärden ska säkras, behövs nya sätt att planera. I ambitionen att utveckla länet hållbart behöver vi utveckla metoder som underlättar och respekterar olika intressen bättre. Tidig dialog och samordning mellan länets aktörer är en nyckelfråga för hållbar utveckling.

I de olika planeringsprocesserna krävs ökad kunskap och förståelse om olika intressen, oavsett det handlar om bevarande, användning eller utveckling. En del i arbetet är att aktörerna i länet lyckas ta fram kunskaps- och planeringsunderlag som underlättar planering och prioritering.

I det hållbara Norrbotten krävs samordning och mod från alla aktörer för att möta framtidens behov. Modet handlar om att prioritera mellan olika intressen och om att testa nya metoder som gör planeringen inkluderande. Framgången bygger på en bättre förståelse av länets olika behov, möjligheter och utmaningar och målbilder. Och ett arbetssätt där utvecklingen kan ske utifrån lokala förhållanden och anpassas utifrån olika intressen. En bättre samordning behövs mellan statliga, kommunala, regionala och privata aktörer. Det behövs även en förbättring av alla aktörers kunskap för att möta dagens behov, lagar och regler.

Förslag till åtgärder

- Utveckla och etablera samverkans forum, former och metoder för tidig, konstruktiv dialog och konfliktlösning vid målkonflikter
- Utveckla kunskaps- och planeringsunderlag för olika näringar och samverkansprocesser, till exempel hantering av länets jordbruksmark, rennäring, gruv- och mineralnäring, besöksnäring och testnäring

Ett starkt civilsamhälle

Ett starkt och levande civilsamhälle¹³ är grundläggande för människors livsvillkor. Det engagemang som finns i det civila samhället är av stor vikt både för enskilda norrbottningar, olika grupper och för hela samhällsekonomin. Ett starkt civilsamhälle i Norrbotten bidrar dels till att skapa nytänkande lösningar för våra samhällsutmaningar, dels till att möjliggöra hållbar tillväxt och ett rikt kultur- och fritidsliv. För att åstadkomma detta behöver samverkan mellan civila samhället och offentlig sektor utvecklas.

Förslag till åtgärder

¹³ Civilsamhället i Norrbotten består av drygt 6000 organisationer, har ca 15 000 anställda och intäkter på nästan 7 miljarder [Norrbottens civilsamhälle, i samtiden och framtiden, Kartläggning 2017]

- Formalisera och systematisera samverkan och samhandling mellan civila samhället och offentlig sektor, genom överenskommelser på lokal och regional nivå
- Öka representationen från civila samhället vid framtagande av kommunala och regionala strategier
- Skapa förutsättningar för det civila samhället att bedriva verksamhet och utvecklas i hela länet

Natur, kultur och fritid för alla

Utmaningar och åtgärder

God och jämlik tillgång till natur och ett rikt kultur- och fritidsliv bidrar till att skapa dynamiska samhällen och platser som människor vill besöka, bo och leva i. Natur-, kultur-, idrotts- och fritidsaktiviteter främjar och utvecklar människors kreativitet och bidrar till hälsa, gemenskap och välmående. Det utgör ett viktigt, sammanhållande kitt för samhället när länets invånare upplever social gemenskap, kan utvecklas och beröras och känner delaktighet och samhörighet. Män och kvinnor med olika bakgrund och ålder ska ha samma möjligheter till eget skapande, idrottande och en rik fritid. Utveckling av såväl individer, samhällen som näringsliv ska särskilt uppmärksammas de nationella minoriteternas och urfolket samernas rättigheter.

Norrbotten har unika natur- och kulturvärden

I Norrbotten finns stora områden med höga och unika natur- och kulturvärden som nationalparker, världsarv, naturreservat och ekoparker. Dessa utgör en unik resurs både för den biologiska mångfalden och för friluftslivet samt är en viktig tillgång för en attraktiv livsmiljö och hållbar näringslivsutveckling. Med koppling till den fysiska planeringen, behövs fortsatt arbete med hur natur- och kulturmiljöerna kan bevaras, användas och utvecklas, för att bli en tillgång för den regionala utvecklingen och för hållbar tillväxt i länet. Det behövs fortsatt samordnade insatser kring till exempel kommunikationer, anläggningar, information och aktivitetsutbud.

Förslag till åtgärder

- Insatser för att bevara, utveckla och tillgängliggöra natur- och kulturmiljöer
- Främja ett breddat näringsliv genom skapa innovativa miljöer utifrån kultur, kulturarv och naturmiljöer
- Tillgängliggör och säkerställ långsiktig lokal och regional förvaltning av kultur, natur- och kulturmiljöer

Stärk den kulturella infrastrukturen

Den kulturella infrastrukturen i Norrbotten behöver stärkas, både den fysiska och den digitala. Det innebär att det behövs verksamheter och ett kulturliv som skapar utbud, att det finns scener och miljöer som är tillgängliga för alla i hela Norrbotten och att det finns en mottagarkapacitet i kommunerna.

Den kulturella infrastrukturen kan stärkas genom ökad samverkan och samordning mellan verksamheter, kommuner, civila samhället och professionella kulturskapare samt genom samverkan mellan politikområden som kultur, utbildning och näringsliv. Detta bidrar också till att de kulturella och kreativa näringarna (KKN)^[1] kan växa, där till exempel besöksnäringen behöver förutsättningar för att fortsätta utvecklas och bidra till ett breddat näringsliv i länet.

Förslag till åtgärder

- Stärk den kulturella infrastrukturen genom ökad samverkan och samordning mellan verksamheter, kommuner, civila samhället och kulturskapare
- Främja möjligheter för människors eget kulturskapande i hela länet, särskilt för barn och unga
- Stärk nationella minoriteters och urfolks kulturskapande och utveckling av kulturella uttryck, identitet och språk

Idrottsrörelsen bygger hälsa, utveckling och gemenskap

Idrottsrörelsens utveckling i Norrbotten betyder mycket för människors hälsa, utveckling och gemenskap. De flesta barn och unga har någon gång varit med i en eller flera föreningar. Idrottsrörelsen är en naturlig mötesplats mellan individer, en plats där man möts oavsett bakgrund, erfarenheter, språkkunskaper eller tro.

Idrottens mål är att idrott ska vara till för alla och en jämställd idrott är en förutsättning för framgångsrik idrottsutveckling. Vi behöver arbeta för att alla människor, oavsett bakgrund och ålder, ska få utöva idrott på lika villkor och ha samma möjligheter till inflytande; som aktiv, ledare, i styrelser eller kommittéer.

Förslag till åtgärder

- Utveckla en jämställd och inkluderande idrottsrörelse, på alla nivåer och i alla verksamheter

^[1] KKN omfattar verksamheter inom flera olika branscher: turism/ besöksnäring, kommunikation, design, arkitektur, musik/ljud, film/tv, litteratur, foto, bildkonst, scen, spel/gamification med flera.

Klimat, energi och hållbar konsumtion

Utmaningar och åtgärder

Klimatförändringen är en av vår tids största utmaningar och kräver globala, nationella, regionala och lokala åtgärder för att begränsa utsläppen av växthusgaser och anpassa samhället till ett förändrat klimat. Sverige har som ambition att vara ledande i arbetet med att nå en hållbar utveckling internationellt, vilket kräver ett aktivt arbete på alla nivåer, regionalt och lokalt. Samtidigt utgör utvecklingen av lösningar för energiomställning och klimatfrågorna möjligheter som kan bidra till både hållbar utveckling och ekonomisk tillväxt. Detta innebär att insatser måste ske på alla nivåer i samhället.

Norrboten är ett industristarkt län där utmaningen ligger i att effektivisera energianvändningen och växthusgasutsläppen, samtidigt som konkurrenskraften hos industrin bibehålls. Norrbotten ska bidra genom ett aktivt regionalt arbete för att främja omställningen av energisystem och en hållbar regional utveckling. Det innebär prioriteringar av lösningar som ger synergieffekter mellan de sociala, miljömässiga och ekonomiska dimensionerna, samtidigt som avvägningar görs mellan motstående intressen och konflikter.

Viktiga vägval för minskad miljöpåverkan

En tydlig trend är att människor ändrar sina levnadssätt. Vi producerar och konsumerar mer varor och tjänster, reser mer, lever längre och många vill bo i allt tätare miljöer. Det innebär att varje invånare nu gör ett större miljöavtryck. Samtidigt utvecklas nya metoder och produkter för att minska miljöbelastningen och många strategiska vägval måste göras för att klara klimatförändringarna.

Drivkrafterna bakom de processer som leder till ökade utsläpp styrs i hög omfattning av den privata konsumtionen, även om utsläppen i sig är utspridda på en mängd ställen, inom och utom Sverige. Det gäller våra val av resor, bostäder, konsumtion av livsmedel och andra varor och tjänster. Insatser som riktas mot konsumenternas beteende bedöms ofta som effektiva för att nå minskade utsläpp.

Förslag på åtgärder

- Stötta satsningar där konsumenterna motiveras att välja långsiktigt hållbara alternativ
- Stimulera offentliga inköp av närproducerade, hållbara produkter
- Skapa förutsättningar för ett mer miljösmart beteende i hela länet
- Utveckla metoder för ett långsiktigt och integrerat arbetssätt där kommuner, privatpersoner, föreningar med flera inbjuds att delta i dialoger
- Stimulera lösningar för en hållbar utveckling och en ekonomi som bygger på kretslopp – en cirkulär ekonomi

Folkhälsa, hälsa och vård

Utmaningar och åtgärder

Folkhälsa beskriver hälsa, sjuklighet och dödlighet i olika befolkningsgrupper. En god folkhälsa ska vara god och jämlik. Förutsättningarna för folkhälsan påverkas av individens livsvillkor och levnadsvanor. Det är sällan en enskild riskfaktor leder till ohälsa utan samspelet mellan flera. Till exempel har en person som röker, har ett stillasittande arbete, ägnar sig i låg grad åt fysisk aktivitet och som äter för lite frukt och grönt, sämre förutsättningar ur ett hälsoperspektiv. Folkhälsan lägger grunden för befolkningens välmående och innebär både hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser. Hälsan i befolkningen är avgörande för möjligheter till utveckling, kompetensförsörjning och tillväxt, vilket även slås fast i Norrbottens folkhälsostrategi.¹⁴

Norrbotten är ett av Sveriges tryggaste län. Nio av tio norrbottningar känner sig trygga i sin vardag. Det är bra för folkhälsan. Norrbotten har dessutom lägst andel anmälda brott i Sverige.

Norrbottningar har dock, ur flera aspekter, ett sämre hälsoläge än övriga riket. Länet har till exempel ett betydligt högre insjuknande i hjärt- och kärlsjukdomar och högre förekomst av smärta och värk hos befolkningen. Om norrbottningarna fortsätter leva som idag, skiljer det åtta år i förväntad livslängd mellan en pojke som föds i Haparanda och en pojke som föds i Danderyd. Att befolkningen mår olika bra och lever olika länge beror till stor del på skillnader i levnadsvanor. Levnadsvanorna hör ihop med utbildningsnivån och att hälsan ofta är sämst hos de som har sämst ekonomi och livsvillkor. Några grupper är mer utsatta än andra, exempelvis HBTQ-personer, etniska minoriteter, funktionsnedsatta och de som drabbats av psykisk ohälsa. Det finns dessutom stora skillnader i hälsa mellan kommunerna i Norrbotten. Hälsan i länet måste bli mer jämlik och norrbottningarna ska vägledas till att göra hälsosamma val. Att allt fler människor drabbas av psykisk ohälsa är kanske vår tids största utmaning och den negativa trenden måste brytas.

Åldrande befolkning kan ge oss ett försprång

I Sverige har vi en föråldrad hälso- och sjukvårdsstruktur som är uppbyggd för behov som inte matchar dagens. Vi har gått från akuta skador och infektioner till långvariga kroniska sjukdomar, en följd av att vi blir allt äldre. Befolkningens förväntningar och önskemål på vården är en mer tillgänglig vård. Delaktighet i den egna vården ses som självklar. Hälso- och sjukvården kommer därför behöva genomgå stora förändringar de närmaste åren, både vad gäller struktur, arbetssätt, utbud och hur befolkningen ska få vård i framtiden. Det är avgörande att vi innovativt nyttjar digitaliseringens möjligheter

¹⁴ Se Norrbottens folkhälsostrategi.

och samtidigt utvecklar ledarskap, kompetens och nya arbetssätt. Det är även viktigt att vi arbetar med förebyggande och en mer personcentrerad vård.

Den demografiska förändringen, med en ökande andel äldre i Norrbotten, ställer ökade krav på framtida hälsa och vård. Att den arbetsföra befolkningen minskar innebär att färre måste försörja fler. Samtidigt ska ett ökat vårdbehov tillgodoses.

Vi måste ha höga ambitioner och mod att utveckla innovationer inom hälsa och sjukvård, där en förutsättning är god samverkan mellan till exempel universitet, forskningsinstitut, företag och organisationer, som kan bidra till utvecklingen och att snabba på omställningen. När vi framgång, kan vi exportera våra produkter och tjänster för en global marknad. Det finns flera områden i världen som har samma utmaningar med en åldrande befolkning. På så sätt skulle våra demografiska utmaningar kunna vändas till ett demografiskt försprång.

Från att vårda sjuka till förebyggande hälsofrämjande arbete

Nya tekniska lösningar och förändrade arbetssätt möjliggör att vård och stöd kan ske i hemmets närmiljö. Vissa vårdtjänster som tidigare har skett på sjukhus kan ges på hälsocentraler. Detta bidrar till ett minskat resande och bättre nyttjande av resurser, där vården organiseras efter behov och förutsättningar runt personen.

Att främja en god hälsa genom hela livet är hälso- och sjukvårdens utgångspunkt. I framtidens hälso- och sjukvård är det naturligt att invånare följer och kan dela uppgifter med vården om bland annat blodtryck, blodsocker, blodfetter och hormonhalter liksom vaccination och screening. Olika verktyg och tekniska lösningar som påverkar kontroll över livskvalité och den egna hälsan, kan även göra det enklare att komma tillbaka till hälsa efter sjukdom eller att leva väl med en kronisk sjukdom.

Förslag på åtgärder

- Utveckla samverkan mellan alla aktörer inom hälso- och sjukvården och tandvården för att stödja befolkningen att uppnå och behålla en god hälsa under hela livet
- Öka samverkan mellan offentlig och privat sektor samt civilsamhället
- Stötta utvecklingen av innovativa arbetssätt, mobila, digitala lösningar och arenor för människors möten med vården
- Arbeta för en mer jämlik och jämställd hälso-, sjuk- och tandvård

Hållbara transporter och tillgänglighet

Effektmål 2030	Indikatorer
Norrbotten ska bli bättre på att möta förväntningarna på tillgänglighet	<ul style="list-style-type: none"> Andelen resande med kollektivtrafik ska öka till 25 % år 2030. <u>Nuläge 2017</u>: 10 % Andel av befolkningen når centralort inom 60 minuter med bil respektive kollektivtrafik. <u>Nuläge</u>: Aktuell data tas fram 2019.
Norrbotten ska ställa om transporterna för ett mer hållbart samhälle	Andelen lassat/lossat gods med lastbil ska minska och överföras till järnväg och sjöfart. <u>Nuläge 2017</u> : 32 957 000 ton.

Utmaningar och åtgärder

Norrbotten är Sveriges största län och utgör 25 procent av landets yta. Norrbottens geografiska läge i det arktiska Europa och med landgräns mot både Finland och Norge, har utvecklat ett gränsöverskridande samarbete där förbindelser inom alla transportslag och riktningar är avgörande för den fortsatta utvecklingen.

Hållbara effektiva transporter är avgörande för länets konkurrens- och attraktionskraft på en globaliserad marknad.

Norrbotten har ett vägnät med vägar som nyttjas av såväl tung trafik som gående. Avstånden och långa restider är en utmaning för tillgängligheten och ställer höga krav på effektiv användning av olika transportslag för såväl personer som varor. Väl fungerande gods- och persontransporter kräver ökad tillgänglighet och ett sammanhängande hållbart transportsystem, med nödvändiga förbättringar främst inom väg- och järnvägsnät, samt inom sjöfart och flygfart.

Tillgängligheten viktig för samhällsutvecklingen

I Norrbotten bor cirka 60 procent av länets befolkning längs kusten. Förutsättningarna för att bo, leva och verka skiljer sig åt mellan olika delar av länet, men i sin helhet karaktäriseras regionen av långa avstånd och restider till samhällsservice, utbildning och arbete. Tillgänglighet i ett hållbart samhälle innebär också tillgänglighet för hållbar landsbygd. Detta ställer krav på en robust infrastruktur året runt, för såväl gods som persontransporter för alla, med kollektivtrafik och ibland egen bil. I större tätorter och på landsbygden är det viktigt med en samordnad trafik- och stadsplanering för bland annat ökad gång-, cykel- och kollektivtrafik.

Minskade restider är en viktig förutsättning för samhällsutveckling, bättre pendlingsmöjligheter, kompetensförsörjning och kulturutbyte. Det är också

en förutsättning för större arbetsmarknadsregioner som ger den enskilde personen tillgång till en bredare arbetsmarknad. Utveckling av järnvägsinfrastrukturen och en utbyggd järnväg längs med Norrlandskusten innebär betydande restidsvinster med positiva restidseffekter även i anslutande stråk.

För tillgänglighet till Norrbotten, övriga landet och till omvärlden är flyget ett viktigt transportmedel. I länet finns idag reguljär flygtrafik på fem orter. Alternativa färdmedel, med motsvarande tidsvinst som flyget erbjuder, saknas, vilket påverkar förutsättningarna för regionens krav på snabba transportmedel.

Norrbotten deltar i teknikutvecklingen för fossilfria och autonoma transportslag och skapar förutsättningar för nya hållbara möjligheter. Här behövs särskilda utrednings- och utvecklingsinsatser för flexibla lösningar i till exempel kollektivtrafiken och för att bättre styra trafiken utifrån behov.

Förslag till åtgärder

- Verka för effektiva transporter för att möta efterfrågan på tillgänglighet.
- Uppmuntra innovativa projekt som effektiviserar och samordnar transporter
- Arbeta för att säkerställa framkomlighet och säkerhet på länets transportinfrastruktur

Ett funktionellt transportsystem för ett hållbart näringsliv

Norrbottens transportintensiva näringsliv är beroende av en robust och kapacitetsstark infrastruktur. Olika transportlösningar ska komplettera och stärka varandra i hela produktions- och logistikkedjan med goda möjligheter till omlastning mellan transportslagen, genom väl fungerande noder.

För att tillgodose dagens och framtidens behov av gods- och persontransporter och bidra till en hållbar utveckling, är Norrbottenabanan en saknad sträcka längs Botniska korridoren, som sträcker sig från Haparanda i norr till Mjölby och Arlanda – Stockholm i söder. Tillsammans med Malmbanan knyter Botniska korridoren samman regionerna i såväl öst-västlig som i nord-sydlig riktning.

Besöksnäringen i Norrbotten växer snabbt och andelen internationella turister i regionen är hög. Den är en viktig del i den kommunala ekonomin och för att besöksnäringen ska utvecklas, behövs god samordning och tillgänglighet via flyg, väl fungerande tågtrafik och hög standard på hela vägnätet.

Förslag till åtgärder

- Utveckla noder längs nationella och internationella transportstråk.
- Verka för att stärka norra Sveriges utveckling av transportsystemet.
- Verka för att Norrbotten ska vara en del av de nationella och internationella transportstråken

Omställning mot mer hållbart resande

Norrboten är ett av det mest bilberoende länen i Sverige och flyget har en viktig funktion för tillgängligheten, vilket skapar drivkraft att hitta ny teknik för utveckling av miljöeffektiva alternativ. Fossilfria transporter har en avgörande roll för att Sverige ska bli världens första fossilfria land. Det finns goda förutsättningar att klara den omställningen, om det kan ske utan att försämra Norrbottens konkurrenskraft. För att klara hållbarhetsmålen krävs hållbara resor, gång- och cykelvägar, omställning till ny teknik och överflyttning mellan transportslag.

Förslag till åtgärder

- Verka för utveckling och ökad tillgång av fossilfria drivmedel
- Skapa förutsättningar för ett hållbart transportsystem
- Öka andelen resenärer i kollektivtrafik
- Skapa förutsättningar för ökad gång- och cykeltrafik

Gränsöverskridande transporter

Internationella och gränsöverskridande samarbeten är strategiskt viktigt i länets utvecklingsarbete. Norrbotten har god erfarenhet av att arbeta med de EU-program som används som verktyg för att utveckla exempelvis infrastrukturen. Genom ett fortsatt gott samarbete såväl inom landet, exempelvis över länsgränser, som inom Östersjöområdet och Arktis, kan utvecklingen stärkas ytterligare. Genom långsiktig samverkan skapas genomslagskraft på såväl nationell som europeisk nivå inom transportplaneringen.

För de gränsöverskridande samarbetena, i synnerhet med våra grannländer Norge och Finland, finns ett behov av att hitta och synliggöra gemensamma fördelar och utvecklingsmöjligheter.

Förslag till åtgärder

- Utveckla lösningar för långväga transporter, både inom och utanför landets gränser.
- Möjliggör för Norrbotten att verka för hållbara gränsöverskridande transporter på nationell och internationell nivå

Flexibel och väl fungerande kompetensförsörjning

Effektmål 2030	Indikatorer
<i>Goda försörjningsmöjligheter</i>	<ul style="list-style-type: none"> Andelen sysselsatta nattbefolkning¹⁵, 20–64 år ska vara väl över 80 %. Jämlikhet mellan grupper och jämställdhet mellan könen ska eftersträvas. <u>Nuläge 2017:</u> Totalt: 81,5 %. Inrikes födda kvinnor: 83,9 %, inrikes födda män: 84,3 %. Utrikes födda kvinnor: 66,3 %, utrikes födda män: 62 %. Riket totalt: 79,1 %. Inrikes födda kvinnor: 83,8 %, inrikes födda män: 84,9%. Utrikes födda kvinnor: 58,9 %, utrikes födda män: 64,8 %. Andel som uppnår behörighet till gymnasieskolan i alla ämnen ska vara över 80 %. Jämställdhet mellan könen ska eftersträvas. <u>Nuläge 2017/2018:</u> Totalt: 77,2 %, kvinnor: 81,6 %, män: 73,3 %. Riket totalt 75,6 %, kvinnor: 79 %, män: 72,5 %. Andel elever som fullföljt gymnasieskolan¹⁶ med examen inom 4 år ska vara väl över 80 %. Jämställdhet mellan könen ska eftersträvas. <u>Nuläge 2017:</u> Totalt: 81 %, kvinnor: 81 %, män: 81 %. Riket totalt 79,5 %, kvinnor: 82,3 %, män: 76,8 %. Lönesumman¹⁷ för kvinnor och män ska växa mer än för riket i genomsnitt. <u>Nuläge 2017:</u> Kvinnor: 179 225 kr, män: 228 559 kr. Riket: Kvinnor: 181 997 kr, män: 237 730 kr. Andel i befolkningen 25–64 år med minst tvåårig eftergymnasial utbildning ska ligga väl över 40 %. Jämställdhet ska eftersträvas. <u>Nuläge 2017:</u> Totalt: 35,9 %, kvinnor: 43,8 %, män: 28,7 %. Riket totalt: 42,5, kvinnor: 48,2 %, män: 37,0 %.

¹⁵ Nattbefolkning - förvärvsarbetande personer som är folkbokförda i Norrbotten

¹⁶ Andel med examen från både högskoleförberedande program och yrkesprogram

¹⁷ Lönesumma: sammanlagd bruttolön inklusive värdet av skattepliktiga förmåner enligt kontrolluppgifterna

Förbättrad kompetensförsörjning

- Andel arbetsgivare i privat sektor som upplevt arbetskraftsbrist de senaste 6 månaderna ska minska.

Nuläge 2018: 39 %

- Andel arbetsgivare i offentlig sektor som upplevt arbetskraftsbrist de senaste 6 månaderna ska minska.

Nuläge 2018: 63 %

Utmaningar och åtgärder

Norrbottens arbetsmarknad har ett stort behov av kompetenser inom en mängd olika yrken. Länets aktörer inom näringsliv, offentlig sektor, arbetsmarknad, utbildning och integration måste tillsammans skapa en gemensam målbild för att ta tillvara den tillgängliga arbetskraften och säkerställa att rätt kompetens finns tillgänglig. Digitalisering och ökad flexibilitet i utbildningssystemet, jämställdhet och mångfald är viktigt i arbetet för en väl fungerande kompetensförsörjning i länet.

Matchning för tillväxt

I utbildningssystemet ingår allt från förskola upp till gymnasiet samt yrkes-högskola, vuxenutbildning, arbetsmarknadsutbildning, folkhögskola och studieförbund. Luleå tekniska universitet är länets kunskapsmotor för näringsliv och offentlig sektor samt en attraktionsfaktor för unga inflyttare.

Tillgång till högre utbildning i hela länet är centralt för att säkerställa kommunernas kompetensförsörjning. Regional attraktivitet, nationell lagstiftning av arbetsmarknaden och utbildningssystemet, integrationspolitik, ett väl fungerande transportsystem för större arbetsmarknadsregioner och tillgång till boende är faktorer som påverkar länets kompetensförsörjning.

Rätt kompetens och möjligheten att rekrytera är viktig för en väl fungerande arbetsmarknad. I utformandet av utbildningar i länet ska våra styrkeområden och bristyrken samt den ständiga teknikutvecklingen vara viktiga utgångspunkter. Arbetsgivare behöver engagera sig i utbildningars utformande, då ökar möjligheten till en framgångsrik matchning mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft. Det kan handla om att matcha en student som söker praktisk erfarenhet med ett företag som behöver färsk kunskap och operativt stöd. Eller att matcha en senior rådgivare som söker nya utmaningar, med ett bolag som behöver tillskott på erfarenhet. Det är även viktigt att arbetslivet på olika sätt möter upp arbetsökande och studenter genom olika insatser för ett gemensamt utbyte.

Norrbotten har liksom övriga Sverige en trögrörlig arbetsmarknad, där arbetsgivare inte får tag i rätt kompetens, samtidigt som nyinträde på arbetsmarknaden försvåras. Bättre rörelse i karriärstegen lämnar plats och förenklar för den som ska försöka få sitt första jobb.

Förslag till åtgärder

- Främja insatser för att länets aktörer inom arbetsmarknad, näringsliv och utbildning ges goda förutsättningar till samverkan.

- Verka för att nationella, regionala och lokala insatser inom arbetsmarknad och utbildning prioriterar hela länet
- Verka för att utbildningsanordnare i samverkan med arbetsgivare jobbar flexibelt och utmanar traditionella sätt att skapa utbildningar
- Stimulera ökat arbetsplatsförlagt lärande och praktik inom alla utbildningsformer
- Verka för att arbetsgivare i högre grad tar ett ansvar för kompetensutveckling och karriärväxling

Digitaliseringen ger möjligheter och kräver omställning

Internationell konkurrens, digitalisering och hållbar utveckling driver ständigt på en allt snabbare strukturomvandling. Många traditionella yrken fasas ut, men det finns också möjligheter till ökade ekonomiska vinster, nya tjänster, fler kompetenser, arbetstillfällen och affärsmöjligheter. Det ställer höga krav på innovationsförmåga och flexibilitet. Att Norrbotten lyckas ställa om arbetskraften, få fler i sysselsättning är avgörande för länets konkurrenskraft och tillväxt. Vi behöver vara proaktiva, utveckla sina arbetsätt samt ständigt höja den tekniska nivån. Det finns många exempel i länet på både större och mindre organisationer och företag som använder digitaliseringen på innovativa sätt, exempelvis e-hälsa inom vård och omsorg och gamification¹⁸ inom gruvnäringen. Innovationer som dessa bygger i hög grad på samverkan mellan branscher och kompetenser.

Förslag till åtgärder

- Nyttja digitaliseringen för att hitta nya sätt för lärande och överbrygga geografiska hinder för att tillgängliggöra relevant utbildning.
- Verka för en smidig omställning och kompetensutveckling för företag och organisationer, för utveckling av nya arbetsätt utifrån snabbt skiftande behov och digitaliseringens möjligheter

Ökat arbetskraftsutbud minskar kompetensbristen

Norrbotten behöver vara ett attraktivt län där människor vill bo och där människors kompetens, talang och kreativitet tas tillvara, som anställd eller som egenföretagare. Validering bör användas för att effektivisera kompetensförsörjningen genom att tillvarata individens formella utbildning, erfarenheter och sociala kompetens för att snabbare lotsa människor vidare till högre studier eller arbete.

För att öka arbetskraftsutbudet och minska kompetensbristen hos länets arbetsgivare är det avgörande att på ett bättre sätt inkludera de grupper som idag står utanför arbetsmarknaden, inte minst de människor och har svårt att varaktigt etablera sig på arbetsmarknaden. I denna grupp finns exempelvis unga kvinnor och män som saknar en fullföljd gymnasieutbildning, utomeuropeiskt födda samt personer med olika former av funktionsvariationer.

¹⁸ Gamification är att använda spelmekaniken som speldesigners gör i en annan miljö än spel. Det kan bidra till att förändra verksamheter, öka lönsamhet och attraktionskraft.

En möjlighet in på arbetsmarknaden för grupper av människor som står utanför arbetsmarknaden kan vara att starta eller ingå i arbetsintegrerade sociala företag, ASF. Här kan civilsamhället, näringsliv och offentliga aktörer agera stöttande och samverkande för att underlätta företagens start och tillväxt. Det är även viktigt att dessa personer får tillgång till goda utbildningsmiljöer anpassade utifrån individens förmåga.

Invandringen innebär möjligheter till en bättre kompetensförsörjning för länet och alla kommuner. Både asylsökande och nyanlända behöver hjälp för att snabbt etablera sig i samhället, vilket kräver god samverkan mellan myndigheter och kommuner. Arbete eller företagande är den främsta nyckeln till etablering. Det ger möjligheter att utveckla språket, få kunskap om det svenska samhället och utökade nätverk.

Inträdet på arbetsmarknaden tar lång tid för nyanlända och andra utrikesfödda, i synnerhet för kvinnor, och många har jobb som ligger under deras kompetensnivå. Norrbotten behöver 51 000 anställningar fram till och med år 2030. En del i utmaningen att lyckas rekrytera är att vi tillvaratar utrikesföddas kompetens.

Förslag till åtgärder

- Verka för en ökad mångfald på länets arbetsplatser och stimulera en breddad rekrytering
- Verka för en ökad validering för synliggörande av kompetens hos hela arbetskraften
- Skapa goda utbildningsmiljöer för grupper med bristfällig eller avbruten utbildning
- Utveckla en stödstruktur för utveckling av arbetsintegrerade sociala företag i hela länet
- Verka för att asylsökande bekräftas från första dagen de kommer till länet, för att öka möjligheterna att de blir kvar om de får uppehållstillstånd
- Verka för tidiga kompetenskartläggningar, svenska från dag ett, tydliga krav på individen, utbildningsplikt, validering och snabbspår till bristyrken, för att korta tiden till arbete för den som beviljats uppehållstillstånd.

Jämställdhet och mångfald stärker konkurrenskraften

Jämställda arbetsplatser har ofta ett försprång i upplevd hälsa och bra förutsättningar för konkurrenskraft. När människor med olika bakgrund, kunskap och personlighet värdesätts vid rekrytering ökar möjligheten till matchning av rätt kompetens på arbetsmarknaden. Dessutom ger arbetsplatser med mångfald en högre produktivitet, ökad kreativitet, nya kundgrupper och en ökad lönsamhet.

Kvinnor vidareutbildar sig i högre utsträckning, får därmed lättare tillgång till arbetsmarknaden och är mer benägna att flytta till annan ort. Trots kvinnors högre utbildning kvarstår dock problem med ojämlika löner och sämre karriärmöjligheter för kvinnor.

Det finns ett nära samband mellan hur människor väljer att arbeta och hur människor organiserar sina privata liv. Kvinnor har fortfarande huvudansvaret för hem- och omsorgsarbetet samt arbetar i högre grad inom yrken med deltidsanställningar, vilket påverkar anställningarnas omfattning och pensionsgrund. Ökad jämställdhet kräver förändringar när det gäller löner, könsroller i vardagen och andra förändringar som finns på strukturell och kulturell nivå i ett samhälle.

Förslag till åtgärder

- Verka för att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden genom att jobba med normer och värderingar i skola och arbetsliv
- Verka för inkludering och förnyad syn på vissa branscher, till exempel skogsnäringen och vård och omsorg för att göra branscherna attraktiva för alla
- Stimulera arbetsgivare att i högre grad se jämställdhet och mångfald som en förutsättning för stärkt attraktions- och konkurrenskraft
- Verka för att stödja insatser för att minska ojämställda löneskillnader mellan kvinnor och män

Livslångt lärande och breddat utbildningsutbud

Global konkurrens och strukturomvandling av arbetsmarknaden medför behov av kompetensutveckling genom hela livet. För att möjliggöra ett livslångt lärande för länets befolkning krävs ökad samverkan mellan länets utbildningsanordnare på alla nivåer. Arbetsgivares engagemang och ansvar för anställdas kompetensutveckling behöver öka för att bibehålla konkurrenskraften. Detta skapar också större möjlighet till nytt arbete eller yrkesväxling för individen.

Utbildningsnivån påverkar länets ekonomi, innovationskraft, individens hälsa, egenmakt och privatekonomi. Länets unga, särskilt män, behöver i högre utsträckning motiveras att fullfölja grundskolan för behörighet till gymnasiet. En viktig utmaning är därför att verka för att unga lyckas med sina studier, tar examen med fullständiga betyg och får goda förutsättningar inför framtiden.

Länets utbud av utbildningar behöver öka men även breddas för att möta arbetsmarknadens behov av kompetens och det är viktigt att utbildningarna attraherar både kvinnor och män, särskilt inom branscher med sned könsfördelning. Länets utbildningsanordnare är viktiga för utbildning och kompetensutveckling för kommuninvånare och näringslivet. För att tillgängliggöra utbildning i hela länet behövs bra teknik och pedagogik inom ramen för distans- och flexutbildningar. Digitaliseringen ökar möjligheter till distansutbildning och distansarbete på en global arbetsmarknad.

Förslag till åtgärder

- Verka för att arbetsgivare tar ett ökat ansvar för anställdas livslånga lärande

- Arbeta förebyggande för att minska andelen med bristfällig eller avbruten utbildning
- Främja insatser för att unga ska fullfölja gymnasiet och gå vidare till högre utbildning
- Skapa förutsättningar för ett breddat utbildningsutbud som möter näringslivets och offentlig sektors behov av kompetens
- Verka för att utbildning på alla nivåer ska vara tillgänglig för alla

Hållbart och hälsofrämjande arbetsliv

Arbetslivets utmaningar och möjligheter har aldrig varit större än idag. Digitaliseringen har skapat helt nya förutsättningar för hur och var vi arbetar, men suddar också ut gränserna mellan arbete och fritid. Arbetsrelaterad ohälsa hänger idag ofta samman med olika former av stress. Sjukskrivningar till följd av psykisk ohälsa har ökat kraftigt i Sverige sedan 2010. Norrbotten ligger under riksnittet, en av förklaringarna är den gynnsamma arbetsmarknaden som funnits i länet under en längre tid.

För att skapa förutsättningar för hållbara och friska arbetsplatser behöver ett helhetsgrepp tas på den fysiska, organisatoriska och sociala arbetsmiljön. Organisationen, ledarskapet och kulturen på en arbetsplats samspelar. Ledar- och medarbetarskapet påverkar hälsan och arbetsplatsklimatet vilket har en direkt inverkan på arbetsplatsens hälsa och produktivitet. Det krävs ett tydligt ledarskap för att skapa förutsättningar för ett hållbart arbetsliv, med balans mellan arbete och fritid.

Förslag till åtgärder

- Verka för attraktiva arbetsgivare genom löpande och systematiskt arbete för ett hållbart och hälsofrämjande arbetsliv

Arbetsmarknadskunskap i skolan

För att stärka kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad behöver arbetsmarknadskunskap få en större roll i skolan. En väl fungerande studie- och yrkesvägledning som integreras i skolans övriga verksamhet hjälper individer att göra väl informerade och fördomsfria yrkesval. Dessa bygger på arbetsmarknadskunskap, kunskaper om normer och värderingar tillsammans med självkänedom och omvärldskunskap. Arbetsplatsförlagt lärande och praktik behöver öka inom alla utbildningsformer.

Att arbeta i collegekoncept innebär en kvalitetsstämpel på utbildningar, och erbjuder en helhetssyn på utbildning för olika branschers behov. College innebär en plattform för samverkan mellan kommuner, utbildningsanordnare, företag eller fackliga organisationer. College bidrar på detta sätt till en ökad matchning på arbetsmarknaden. I Norrbotten finns redan Vård- och omsorgscollege och Teknikcollege. Det finns även goda möjligheter för collegesamverkan inom andra branscher.

Förslag till åtgärder

- Främja samverkan mellan skola, näringsliv, fackliga organisationer och arbetsmarknad
- Skapa förutsättningar för en stärkt arbetsmarknadskunskap i skolan så att unga kan göra väl underbyggda studie- och yrkesval, fria från könsstereotypa normer och värderingar
- Verka för collegesamverkan inom fler branscher i länet

Smarta, hållbara innovationer och entreprenörskap

Effektmål 2030	Indikatorer
<i>Stärkt entreprenörskap och företagande</i>	Minst 1700 nya företag per år med en överlevnadsgrad på mer än 75 % efter 3 år. <u>Nuläge 2016:</u> 1484
<i>Ökad exportförmåga</i>	Andel av små- och medelstora företag (SMF) som exporterar produkter och tjänster ska öka till 23 %. <u>Nuläge 2016:</u> 17 %
<i>Högre förnyelsegrad</i>	Andel av SMF som investerar i forskning- och utveckling (FoU) ska öka till 10 %. <u>Nuläge 2017:</u> 2 %
<i>Minskad obalans i könsfördelning hos SMF</i>	Antal kvinnor som arbetar på ett SMF ska öka till 30 procent. <u>Nuläge 2017:</u> 17 procent.
<i>Sänkta trösklar för "små" projekt</i>	Antalet experimentella ¹⁹ projekt ska öka till tio per år. <u>Nuläge 2017:</u> 0
<i>Främja öppen innovation</i>	Antal öppna innovationsplatser ska öka till tio per år. <u>Nuläge 2017:</u> 0

Utmaningar och åtgärder

Norrbotten är en av EUs mest innovativa regioner. Det ska vi fortsätta att främja, dels genom satsningar på forskning, innovationer och entreprenörskap, dels genom att vara modigare än andra regioner, våga experimentera och ta risker. Vi behöver också skapa kreativa och toleranta miljöer som lockar till sig talanger och innovatörer.

Norrbotten är världsledande inom naturbaserade näringar samtidigt som våra kulturella och kreativa näringar (KKN) växer snabbt. Här, och i flera andra framtidsnäringar, finns spännande, hållbara och gränsöverskridande affärsmöjligheter, som kan locka internationella investeringar och etableringar.

Innovation omfattar en mångfald av nyskapande processer, där nya varor, tjänster, verksamheter, tekniker, metoder och upplevelser kan uppfinnas och skapas. Innovation kan även vara ett nytt sätt att organisera arbetet, affärs-

¹⁹ Experimentella projekt: är ett arbetssätt att testa nya idéer, om idén fungerar eller inte fungerar, och blir inte utfallet som man önskat så går man vidare till nästa idé som kan generera affärer – trial and error processer dvs. små Micro projekt som ökar innovationstakten i Norrbotten

verksamheten eller relationerna med externa aktörer. Likaväl som att hitta och etablera sig på nya marknader. En innovation betecknas dock inte som innovation, förrän den finns på marknaden eller tagits i bruk.

Smart specialisering och breddat näringsliv

Norrbottnens och Sveriges utveckling och välfärd har i flera hundra år finansierats tack vare vår naturbaserade ekonomi i länet. Det gör oss samtidigt sårbara, då konjunkturförändringar och tekniskskiften i omvärlden snabbt kan få stora effekter. Våra råvaror; malmen, skogen och vattenkraften har starkt bidragit till att bygga upp samhällen, näringsliv och vår välfärd och är fortfarande basen i vår ekonomi, samtidigt som det har trängt undan andra näringar.

Vi måste bli bättre på att använda vår världsledande kompetens och våra unika förutsättningar. Detta ska vi göra genom att utveckla nya näringar utifrån de styrkor och konkurrensfördelar vi redan har. Samtidigt som vi vågar ta risker och pröva något vi inte försökt tidigare.

Ett gott exempel är etableringen av datacenter i Norrbotten. Vårt trygga, säkra kraftnät och förnyelsebara energiförsörjning är en starkt bidragande orsak till att Norrbotten, i konkurrens med hela världen, lockat tills sig internationella, elintensiva investeringar och kompetens.

Malm och mineraler, skogen och vattenkraften bör även i framtiden finnas i fokus för forskning, som tack vare vår tillgång till unika råvaror, kan säkerställa europeisk konkurrenskraft. Vi behöver också vara innovativa och söka gränsöverskridande samarbeten mellan alla våra näringar. För att möta framtiden och dess utmaningar är forskning inom digitalisering, rymd och AI av stor betydelse för utvecklingen av Norrbotten.

Smart specialisering²⁰ är att förstärka regionens konkurrenskraft genom att identifiera och prioritera områden med potentiell tillväxt. Vi ska också fortsätta att utveckla kreativa, innovativa miljöer inom alla näringar, stötta etablerade och nya kluster som gör oss internationellt konkurrenskraftiga även i framtiden.

Fyra fokusområden pekar ut var vi kan bygga upp ett starkare och bredare näringsliv, på grundval av länets naturliga förutsättningar.

Besöksnäringen växer inom våra kulturella och kreativa näringar

Norrbotten behöver bredda sin näringslivsstruktur och kulturella och kreativa näringar (KKN) bidrar. Området omfattar verksamheter inom flera olika branscher: turism/ besöksnäring, kommunikation, design, arkitektur, musik/ljud, film/tv, litteratur, foto, bildkonst, scen, spel/gamification med flera.

Den bransch som vuxit mest i Norrbotten de senaste åren är besöksnäringen och Swedish Lapland är en av Europas snabbast växande turistdestinationer. Regionens natur, kultur och historia, stora och glest befolkade arealer, vinterklimat, norrsken och midnattssol, ger goda möjligheter att skapa produkter och upplevelser av hög kvalitet. Utveckling av samisk turistnäring, med ut-

²⁰ Läs mer om smart specialisering och smart diversifiering i Norrbottens innovationsstrategi

gångspunkt från den samiska befolkningens förutsättningar och behov, kan stimulera till fler innovationer och entreprenörskap i Norrbotten.

Utvecklingen går snabbt och konkurrensen är global oavsett vilken bransch man är verksam i. Det är därför viktigt att se gränsöverskridande möjligheter för samarbeten där olika branscher kan komplettera varandra. I samarbete kan nya innovativa tjänster och produkter skapas som inte tidigare var möjligt var för sig.

Våra gröna näringar har god växtkraft

Övergången till förnybara energikällor ger jord- och skogsbrukets satsningar på produktion av bioenergi helt nya möjligheter till tillväxt. Det gäller även våra lokal- och närproducerade livsmedel, som blir allt mer synliga i våra butiker. Energi- och miljöteknik och elintensiva etableringar har en lovande framtid, inte minst tack vare den stora tillgången på förnyelsebar vattenkraft och skog i Norrbotten.

Norrbotten är Europas rymdcentrum

Norrbotten är en etablerad rymdregion i Sverige och Europa. Rymden möjliggör forskning och utveckling som bidrar till lösningar av globala samhällsutmaningar. Teknik- och metodutveckling, infrastruktur, tjänster och data ger Sverige och EU de verktyg som behövs för att hantera globala samhällsintressen: klimatförändringar, migration, rörlighet, energisäkerhet med mera.

Regeringen satsar åren 2018–2020 80 miljoner kronor på att bygga ut kapaciteten på Esrange, som är en strategisk resurs för nationell och internationell forskning och utveckling. Anläggningen, som ligger utanför Kiruna, ska även kunna användas för demonstration av exempelvis nya komponenter för rymdapplikationer. Regeringen har tagit fram en strategi för svensk rymdverksamhet. Strategins utgångspunkter är att utveckla den svenska rymdindustrin så att Sverige ska bli en stark rymdnation.

Norrbotten ska vara en arktisk testbädd för Europa

Arktiska tester har en stor tillväxtpotential där regionens naturliga förutsättningar, i kombination med kompetens och teknikhöjd, utgör viktiga konkurrensfördelar. I regionen finns unika möjligheter att bedriva arktiska tester med tillgång till stora arealer som är glest befolkade, stabilt vinterklimat med snö, mörker och torr kyla, ren luft, midnattssol, luftrum, och god infrastruktur. Det finns goda möjligheter att expandera testverksamhet till branscher som flyg, tåg samt mobil kommunikation.

Strategiska aktiviteter

För att Norrbotten ska vara innovativt och konkurrenskraftigt bör insatserna fokuseras på dessa strategiska aktiviteter:

- Entreprenörskap och företagande
- Satsa på digitalisering
- Utveckla det regionala innovationssystemet

- Öppen innovation
- Forskningshöjd och testmiljöer
- Offentlig sektor behöver innovationer
- Sociala innovationer möter samhällsutmaningarna

Entreprenörskap och företagande

Norrbotten behöver ett bredare näringsliv och tillväxt i små och medelstora företag samt i sociala företag. Därför är det angeläget att stärka entreprenörskap och företagande i hela Norrbotten. För att skapa hållbar tillväxt måste erfarenhetsutbyte och lärande mellan olika branscher utvecklas.

Länet behöver även öka samarbetet och samverka med andra regioner och länder, vilket kan bidra till att attrahera nya investeringar och etableringar. Små och medelstora företag inom olika branscher har större behov av stöd vid internationalisering och export än de traditionella industriföretagen. Det är därför av stor vikt att exportfrämjande kompetens finns för företagen i hela länet. De samiska företagen har goda utvecklingsförutsättningar och bidrar till att öka mångfalden och variationen i länets näringsliv. Rennäringen kan kombineras med turism och företagande inom kulturella och kreativa näringar samt tjänste- och kunskapssektorn.

Förslag till åtgärder

- Stötta miljöer som utvecklar entreprenörskap, innovationer och företagande i hela länet.
- Fördela resurser så att de gynnar företagande bland kvinnor, män, unga, utrikes födda och inom samiska näringar
- Stimulera små och medelstora företags exportförmåga
- Främja åtgärder för entreprenörskap i skolan samt kontakter mellan skola och näringsliv
- Stödja innovationsflödet genom experimentella projekt, så kallad ”trial and error”

Satsa på digitalisering

Digitaliseringen går på djupet av alla delar i samhället: civilsamhället, offentlig sektor och industrin. Det berör bland annat produktutveckling, produktion, automation, affärsmodeller, interaktion med underleverantörer och kunder, samt relationen till de anställda. Utvecklingen går fort och det finns stora risker att hamna på efterkälken. Digitalisering skapar olika processer som bygger på kompletterande kompetenser där många aktörer samverkar, till exempel stora och små företag, forskare, ideella aktörer och offentliga aktörer - i nära dialog med användare, kunder, invånare och medlemmar.

Förslag till åtgärder

- Stimulera utveckling, spridning och användning av digital teknik

Utveckla det regionala innovationssystemet

Norrbottnen bör satsa på att skapa fler innovativa miljöer, där aktörer från näringsliv, universitet och högskolor, forskningsinstitut, offentlig sektor och idéburna organisationer samlas för att skapa nya innovationer. Detta kan bidra till en hållbar utveckling både ur ett lokalt och globalt perspektiv.

Industriell symbios hjälper företag att samverka för ökad resurseffektivitet och hållbarhet, där den enes avfall blir den andras råvara. För att arbeta med industriell symbios behövs innovativa miljöer där nya innovationer skapas, som i sin tur leder till nya företag eller tillväxt i regionens befintliga företag. Här är det särskilt viktigt att stimulera miljöer för små och medelstora företag, civilsamhället och offentlig sektor.

Innovativa miljöer är mötesplatser där människor kan träffas och där kompetensutveckling och inspiration frodas. De kan fungera som kreativa labbmiljöer i en samverkan mellan universitet/ forskningsinstitut, näringsliv, myndigheter och idéburna organisationer.

Förslag till åtgärder

- Utveckla innovativa miljöer och mötesplatser i länet
- Stötta Norrbottens förmåga att medverka i europeiska forsknings- och utvecklingsprogram

Öppen innovation

Öppen innovation innebär att tillåta inflöde och utflöde av idéer för att utveckla nya varor och tjänster. Det bidrar till en stimulerande korsbefruktning mellan idéer från olika branscher, regioner och nationer. Norrbotten ska vara föregångare när det gäller öppna innovationsansatser i tidiga skeden, vilket kräver ett öppet sinne för mångfald och nya samarbeten över bransch- och sektorsgränser.

Förslag till åtgärder

- Stimulera mötesplatser för öppen innovation

Forskningshöjd och testmiljöer

För att kunna konkurrera på en internationell marknad krävs kunskap som kan omvandlas till nya produkter och tjänster. Då behövs såväl kompetens som en internationellt konkurrenskraftig forskningsmiljö med olika nivåer av test och labbmiljöer.

Ett mer innovativt Norrbotten kräver en flexibel utbildningskedja, som stimulerar ett livslångt lärande. Kedjan börjar i tidig ålder, från grundskola och gymnasium till forskarutbildningar. Här är folkhögskolor, yrkes- och vuxenutbildningar samt studie- och yrkesvägledare lika viktiga som grundskola och universitetsutbildningar.

En starkare samverkan mellan företag i olika branscher, skapar goda möjligheter för företagen i Norrbotten att ta fram produkter som efterfrågas på

marknaden. I en sådan miljö skapas också bäst förutsättningar för en hög innovationsgrad och en hög resurseffektivitet. God tillgång till kapital och kompetent personal, oberoende av kön och etnisk tillhörighet, är andra förutsättningar för tillväxt.

Förslag till åtgärder

- Stimulera idéer för öppen och gränsöverskridande innovation
- Utveckla internationellt konkurrenskraftiga forskningsmiljöer
- Utveckla fysiska och virtuella mötesplatser och science parks för innovativt arbete
- Stimulera samverkan för snabbare marknadsintroduktion
- Erbjud utbildningar inom fler områden och i nya kombinationer, till exempel mellan konst, design och teknik.

Offentlig sektor behöver innovationer

Den offentliga sektorn behöver effektiviseras och bjuda in nya aktörer som kan medverka till att skapa nya livskraftiga verksamheter. Samspelet mellan näringsliv, akademi och offentlig sektor är en framgångsfaktor.

Utvecklingen mot en mer personcentrerad vård och hälsa, som erbjuder mobila och digitala lösningar i hemmiljö, öppnar också möjligheter till nya innovationer och tjänster.

För att främja innovationskraften i offentlig sektor kan smartare upphandling bidra till att stimulera innovativt företagande, miljödriven näringslivsutveckling samt innovativa offentliga verksamheter.

Förslag till åtgärder

- Utveckla upphandlingsprocesser och initiera innovationsupphandlingar
- Gör upphandlingsprocesser till en strategisk ledningsfråga inom offentlig verksamhet.

Sociala innovationer möter samhällsutmaningarna

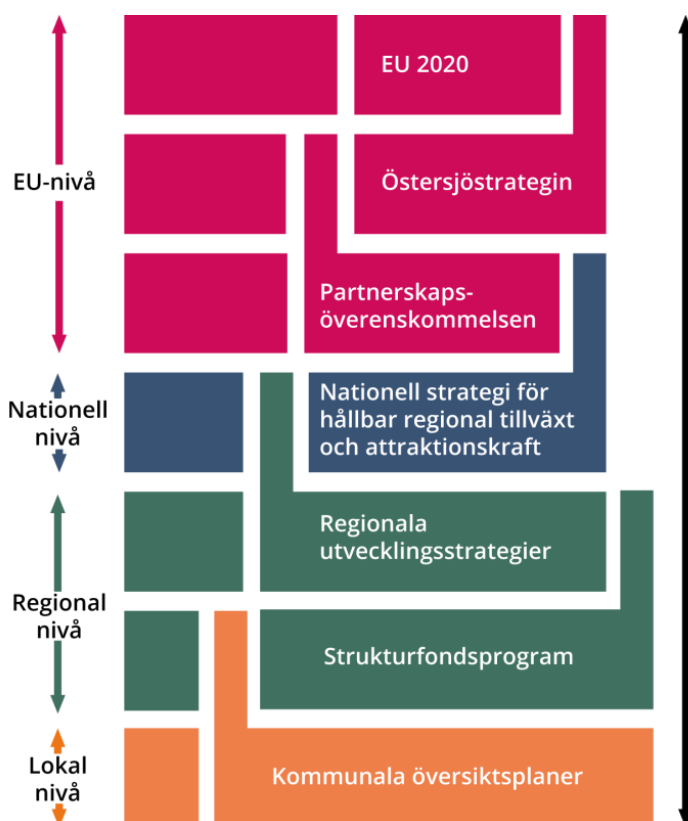
Sociala innovationer är nytänkande lösningar som bidrar till att möta samhällets utmaningar, bland annat inom arbetsliv, hälsa, jämställdhet och integration. I Norrbotten har ett stort antal sociala innovationer förverkligats av ideella, offentliga och privata aktörer, vilket bidrar till ökad livskvalitet och välfärd i regionen.

Förslag till åtgärder

- Stimulera idéer för sociala innovationer
- Utveckla kunskap om offentlig upphandling för sociala företag
- Stöd satsningar på socialt företagande

Ett levande verktyg för Norrbottens framtid

Den regionala utvecklingsstrategin beskriver hur Norrbotten ska utvecklas och är vårt gemensamma styrdokument för regionens utveckling och framtid. Region Norrbotten har fått uppdraget att ta fram strategin från regeringen, där målet är utveckling i alla delar av landet med stärkt lokal och regional utvecklingskraft. Strategin ska vara vägledande för aktörer på nationell och regional nivå, stödjande för dem som verkar på kommunal och lokal nivå och inspirerande för näringslivet och den ideella sektorn.

Den regionala utvecklingsstrategin är en del av europeiska och nationella policydokument och strategier. Genomförandet av politiken sker genom samspel mellan EU-, nationell, regional och lokal nivå, där utgångspunkten är de regionala utvecklingsstrategierna.

Den regionala utvecklingsstrategin ska ligga till grund för prioriteringar av strategiska satsningar men också vid utformning av kommande struktur-fondsprogram. Strategin är övergripande och andra styrande dokument som strategier, program och handlingsplaner ska förhålla sig till den regionala utvecklingsstrategin.

Stort engagemang borgar för brett genomförande

Intresset och engagemanget var stort i framtagandet av den Regionala utvecklingsstrategin 2030. Strategin ska vara ett levande verktyg för alla som gemensamt vill vara med och forma Norrbottens framtid.

Processen har tagit sin utgångspunkt i länets etablerade och väl fungerande samverkanskultur, som funnits sedan 2000-talet. Arbetet med tidigare utvecklingsstrategier har också varit omfattande och byggt starka nätverk mellan samverkande aktörer.

Arbetet med den Regionala utvecklingsstrategin 2030 inleddes med en konferens i november 2017, där representanter från Region Norrbotten, länsstyrelsen, Norrbottens kommuner, myndigheter, universitetet, civilsamhället, organisationer och näringslivet samlades för diskussioner om viktiga prioriteringar.

Under 2017 har regionens förtroendevalda i Framtidsberedningen besökt alla kommuner. Dialogmöten har genomförts i Arvidsjaur, Gällivare, Övertorneå och Luleå, vi har träffat Länetns ungdomsråd, framtidens ledare, företagare och beslutsfattare med flera. Vi har även tagit del av analyser, forskningsrapporter, strategier och styrdokument som tagits fram i regionen. Vi har också hämtat in kunskaper via en rad konferenser i och utanför Norrbotten och fått många inspel från universitet, länsstyrelsen, kommuner, organisationer och civilsamhället.

Jämställdhet är en förutsättning för hållbar regional tillväxt, bland annat genom ett bättre resursutnyttjande, stärkt innovationsförmåga och ökad attraktivitet för regionen. Det är viktigt att identifiera den maktkedja som påverkar fördelningen av regionala tillväxtmedel. Jämställdhet och mångfald betonas ofta i inledningen av program och strategier, men saknas i de konkreta förslagen till åtgärder. Luleå tekniska universitet har här bistått med kunskapsstöd i arbetet med den regionala utvecklingsstrategin.

Kontinuerlig dialog behövs

Arbetet bygger på en kontinuerlig dialog mellan den lokala och regionala nivån, där ny kunskap och nya perspektiv ständigt tillförs. Det krävs att samtliga aktörer tar ansvar för sina respektive ansvarsområden och att norrbottningarna engageras i arbetet.

I det fortsatta arbetet är den återkommande dialogen med gymnasieskolan och länsungdomsrådet, LUR, fortsatt viktig för att fånga upp ungdomars engagemang och infallsvinklar. LUR har särskilt betonat vikten av hållbar konsumtion, miljövänliga produkter samt ett tryggt och tillgängligt Norrbotten med god service i hela länet.

Region Norrbotten svarar för årlig uppföljning av hur regionen utvecklas utifrån angivna insatsområden, effektmål, indikatorer och förslag till åtgärder, med utgångspunkt från handlingsplaner, resultatnriktat genomförande och uppföljningsdokument för strategin.

Den regionala utvecklingsstrategin ligger till grund för en fortsatt bred och lyhörd samverkan mellan alla aktörer i Norrbotten. En återkommande, årlig konferens om regional utveckling i Norrbotten ska genomföras. Strategins mål, insatser och resultat ska fortlöpande kommuniceras och diskuteras, bland annat i nya forum och mötesplatser.

Den regionala utvecklingsstrategin ligger till grund för dialoger med nationell nivå och EU som syftar till att skapa bra och rätta förutsättningar för Norrbottens utveckling.

Källor, rapporter och underlag finns på norrboten.se/rus

På norrboten.se/rus finns underlagsmaterial, rapporter, källor och statistik till arbetet med den regionala utvecklingsstrategin. Här kommer vi även fortlöpande att samla och uppdatera viktiga fakta för Norrbottens utveckling och framtid.

Röster från Norrbotten

Bilder och bildtexter från remissen